

جلسه ۲

تحلیل فضاهای شهری تعاریف و مفاهیم

تحلیل مفاهیم پایه نیازهای کودکان

بخش ۲

۱- مفاهیم پایه

۳-۱-۱- فضا

فضا در بیان نخست، مفهوم ادراک آگاهانه محیط توسط انسان را در خود دارد که تاثیر گذاری فعالیت های انسانی آن را از حالت توده به فضا تبدیل کرده است. فضا اگرچه جهت هویت بخشی به خود از عناصر متنوع و نامتجانسی تشکیل شده است، لیکن نحوه و نظام استقرار عناصر و ارتباطات متقابل بین آنها، در راستای اهداف مرتبط به کلیت مجموعه، پیکره ای همگن و متجانس را تشکیل داده که هویت و مفهوم فضا از آن نشأت گرفته است. دل بستگی بشر به فضا ریشه های عمیقی دارد. این دل بستگی از نیاز به درک روابط اجتماعی انسان جهت کسب مفهوم و حاکمیت بر حوادث و رویدادها سرچشمه می گیرد (نوربرگ شولتز، ۹۸: ۱۳۵۴).

۳-۱-۲- فضای شهری

فضای شهری مفهومی متعالی تر از یک فضای معمول و ساده است. به گونه ای که علاوه بر پوشش خصیصه های کلی یک فضا، معیارهای زیبایی شناختی و ارزش های پیچیده اقتصادی و اجتماعی را نیز شامل می شود. کریر معتقد است که فضای شهری صرفا در ابعاد هندسی و زوایای گوناگون ساختمانی تعریف نمی شود. زیرا این برداشت از فضا اصولا در قلمروی معماری حاکم است. و کیفیت های زیبایی شناختی، سهولت ارتباطات اجتماعی و رفتاری و مقیاس برتر است که فضا ماهیت فضای شهری می بخشد (رفعیان، ۳۶: ۱۳۸۳). فضای شهری عمدتا باید به واسطه خصوصیات غالب آن مانند کیفیت محصوریت، رفتار و تجهیزات خرد آن و فعالیت هایی که در آن رخ می دهد تشخیص داده شود (Watson/plattus/shibley/2003:334).

۳-۱-۳- فضای عمومی

از دیدگاه اجتماعی - فرهنگی، فضاهای عمومی به عنوان مکان هایی جهت مناسبات و روابط بیرونی، تعاملات، تغییرات و رویارویی های اجتماعی و مکان هایی که گروه های مختلف با خواست ها و علایق متفاوت گرد هم جمع می شوند، تعریف می شود (Borja/muxi/2001:136).

فضاهای عمومی همچنان به عنوان "فضاهای باز فکری" هم تعریف می شوند چرا که این فضاها جهت استفاده مختلف نظیر استفاده های غیر قابل پیش بینی، انجام فعالیت های متنوع و تمایل شهروندان در جهتی که این فضاها را برای برآورده کردن خواسته هایشان هموار کنند و از این امر متفع شوند، طراحی و برنامه ریزی شده است (walzer/1987:472).

فضای شهری در شهرها به تنهایی واسطه ای برای برقراری ارتباط با افراد جدید و کسانی که نمی شناسیم، تاریخ، تضاد و نزاع هایی که از اینها بر می خیزد و در حقیقت فضای عمومی تعدیل کننده و هماهنگ کننده برنامه ریزی شهری، هنگامی است که افراد جدید وارد صحنه می شوند. پس می توان وظایف فضای عمومی را اینگونه دسته بندی کرد:

۱-بزاری جهت ارتباطات،

۲-مکانی جهت رویارویی

۳-مدیریت و هماهنگ کننده شهروندان آزاد (14:2000/day.k).

۳-۱-۴- کیفیت محیط شهری

واژه "کیفیت" چندین کاربرد دارد که تشخیص معنای دقیق آن دشوار است. جغرافی دانان به تعریف زمین و آب و هوا می پردازند، روانشناسان در تعریف مردم و شخصیت فردی آنها می کوشند، جامعه شناسان، سازمان های اجتماعی و فرایندها را تعریف می کنند و معماران عهده دار تعریف ساختمانها و محیطهای باز و منظر و نظایر اینها هستند(لنگ، ۸۷:۱۳۸۸). کیفیت نیز همانا چگونگی ویژگی های هر چیز یا پدیده است که تاثیر عاطفی و عقلانی خاصی بر انسان می گذارد(پاکزاد، ۱۰۶:۱۳۸۸). بنابراین می توان کیفیت هر شی را مجموعه ای از خصوصیات یا صفات مشخصی دانست که موجب متمایز شدن هر شی از اشیا دیگر می شود و امکان داوری در مورد برتری یا مشابهت یا فروتنی یا کاستی چیزی را در مقایسه با چیزهای دیگری فراهم می سازد(گلکار، ۴۲:۱۳۷۹). الکساندر نیز معتقد است که نوعی کیفیت محوری وجود دارد که مبنای اصلی حیات و روح هر انسان، شهر، بنا یا طبیعت بکر است. این کیفیت عینی و دقیق است. اما نمی توان نامی بر آن گذاشت(کیفیت بی نام)(الکساندر، ۱۷:۱۳۸۶). بنابراین کیفیت در واقع ویژگی فطری و طبیعی محیط نیست بلکه نوعی رفتار مرتبط عملکردی از بر هم کنش میان ماهیت های محیطی و سرشت های فردی است (Pacione/2003:19). کیفیت محیط مفهومی انتزاعی است که در نتیجه کارهای انسانی و طبیعی د رمقیاس های فضایی مختلف عمل می کند (Nichol, Wong/2005:49). وان کمپ (۲۰۰۳) کیفیت محیط را مفهومی فراگیر می داند و معتقد است که نظریه های گوناگون در مورد دیدگاه های مختلف کیفیت محیطی دارای مفهومی چند بعدی اند. برخی از دیگر نویسندگان چنین ادعا می کنند که امکان تعاریف به صورت مفاهیم چند

بعدی وجود ندارد و این کار شبیه به تشریح ریشه گیاه است که به ظاهر ساده می‌نماید اما فریبنده است چون لایه‌های مختلفی دارد

(Van kam et al/2003:6).

نظریه پردازان تجربه‌گرای طراحی شهری همچون لینچ، اپل یارد، لنگ و نسر کیفیت محیط شهری را به مثابه پدیده یا رویدادی میدانند که در جریان داد و ستدی میان خصوصیات کالبدی و محسوس محیط از یکسو، و الگوها و رمزهای فرهنگی و تواناییهای ذهنی فرد ناظر از سوی دیگر، شکل میگیرد. بنابر تعریفی که نسر ارائه کرد، کیفیت محیط شهری به عنوان نوعی مفهوم، از یکسو از طریق به عرضه گذاشته شدن خصوصیات محسوس از طرف محیط کالبدی؛ و از سوی دیگر، مورد درک و شناخت و ارزیابی قرار گرفتن آنها به وسیله ناظر ایجاد میشود (گلکار، ۴۴: ۱۳۷۹). کوین لینچ در تئوری شکل خوب شهر، چنین میگوید: کیفیت مکان تابع تأثیر نامه معماری و شهرسازی مشترک مکان و جامعه‌ای است که آن را اشغال میکند. چپمن نیز معتقد است مکانهای متفاوت کیفیت‌های مختلفی و نیز نیازهای متفاوت دارند (چپمن، ۱۳۱: ۱۳۸۶). کامروزمان ۱۴ کیفیت محیط شهری را وابسته به بخش عمده‌ای از کیفیت زیرساخت‌ها و مدیریت مناسب آنها می‌داند. همچنین معتقد است که کیفیت محیطی پیامد فعالیت‌های اقتصادی است و چنین چیزی میتواند مستقیم و غیرمستقیم بر محیط تأثیر نهد. (1: 2007 / Kamruzzaman et al).

موضوع کیفیت محیط، توجه زیادی را در علوم اقتصادی به همراه دیدگاه‌های نظری و تجربی به خود جلب کرده است. این موضوع به طور فزاینده‌ای استفاده از رویکردی چندبعدی را ملاک عمل قرار داده است که به بررسی دگرگونیهای سیاسی و اجتماعی می‌پردازد و در کنار میزان مصرف ممکن است بر ابعاد رضایت مندی فردی نیز تأثیر نهد (Alcaza, Andrade / 2008: 4). از دیدگاه سیاست‌گذاران هلندی، کیفیت محیطی به مثابه مفهومی چند وجهی و سلسله مراتبی تعریف می‌شود. بر طبق سیاست مؤسسه «برنامه سیاست محیطی ملی هلند» ۵۱ کیفیت محیطی دربرگیرنده نواحی محلی و محله‌ها یا همسایگی‌ها و نیز مسکن مردم است. کیفیت محله‌ها و محل زندگی مردم به طور کلی از ویژگیهای فیزیکی و اجتماعی - روانشناختی تأثیر می‌پذیرد (Van Poll/ 1997: 21).

۳-۱-۵- ویژگی های فضای باز عمومی موفق از بعد برنامه ریزی شهری

امروزه اعتقاد بر آن است که فضاهای باز عمومی موفق، فضاهایی هستند که افراد با ویژگی های مختلف سنی و جنسی، می‌توانند خواسته های خود را محقق سازند و فعالیت های متنوعی انجام دهند این گونه فضاها جذابیت لازم را برای افراد مختلف دارا هستند. البته محققین با بررسی بیش از ۱۰۰۰ فضای عمومی در سراسر جهان، دریافته‌اند که موفق ترین و کاراترین فضای عمومی دارای ۴ کلید کیفیتی اند: این فضاها در دسترس هستند

افراد در آنها درگیر فعالیت می شوند، راحت بوده و دارای مناظر زیبایی هستند، و در نهایت مکانی اجتماعی هستند، یعنی جایی است که افراد می توانند همدیگر را ملاقات کنند (Cholkoff/Thibaud /1993:58).

نمودار (3-1) دیاگرام یک مکان خوب

ماخذ: cholkoff/thibaud

دایره مرکزی در دیاگرام یک مکان خاص است، می توان مکان را بر حسب ۴ معیاری که در حلقه قرمز هستند ارزیابی کرد. در حلقه خارجی این معیارهای عمده، تعدادی از جنبه های کمی یا شهودی که توسط آنها مورد قضاوت واقع می شوند وجود دارد. حلقه خارجی بعدی، نمایانگر جنبه های کمی اندازه گیری شده توسط آمارگر یا محقق می باشد.

۳-۱-۵-۱- دسترسی و به هم پیوستگی

در مورد دسترسی، می توان به واسطه ارتباطات طهایی که یک مکان با محیط اطرافش دارد چه از نظر بصری و چه از جنبه فیزیکی قضاوت کرد. یک فضای عمومی کارا، فضایی است که می توان به راحتی به آن وارد، یا از آن خارج شد. این فضا داری این ویژگی است که از فاصله دور، تا زمانی که به آن برسیم قابل رویت است.

۳-۱-۵-۲- استفاده و فعالیت ها

فعالیت‌ها اساس ساختار یک فضا هستند. اینکه کاری برای انجام دادن وجود داشته باشد باعث می‌شود که افراد دلیلی برای وارد شدن به فضا و خروج از آن داشته باشند. زمانی که چیزی برای انجام دادن وجود نداشته باشد یک فضا خالی خواهد بود و این بدان معنی است که بطور کلی اشتباه طراحی شده است.

۳-۱-۵-۳- آسایش و منظر

این امر که آیا یک فضا راحت است و خودش را به خوبی نمایان می‌سازد. آیا یک منظر خوب دارد. علامتی موقعیت این فضاست از راحتی (آسایش) شامل ادراک در مورد امنیت، پاکیزگی (نظافت) و در دسترس بودن مکانهای نشستن می‌شود.

۳-۱-۵-۴- اجتماعی بودن

این مورد کیفیتی خاص است که یک فضا به سختی به آن دست می‌یابد و هر کدام از فضاها که به این مهم دست یابد به صورت یک خصوصیت خالی از اشتباه آن را تعریف کرده‌اند. زمانی که افراد دوستانشان را دیده و ملاقات می‌کنند و یا با همسایگان احوال‌پرسی کرده و در فعل و انفعال با بیگانگان احساس راحتی می‌کنند تمایل دارند که احساس کنند که به نوعی به جامعه متصلند و می‌توانند انواع مختلفی از فعالیتهای اجتماعی را بروز و پرورش دهند. (drskell/2003:18-26).

۳-۱-۶- اهمیت و نقش فضای عمومی در برنامه شهری

با توجه به نقش عمده‌ای که فضاهای عمومی در توسعه شهر دارد در ادبیات طراحی و برنامه‌ریزی شهری بر اهمیت فضاهای عمومی بارها و بارها تاکید شده است (drskell/2003:9). برای مثال پارکهای عمومی، جز اصلی محلات با تراکم بالا محسوب شده و دوست‌داشتنی و لذت‌بخش هستند. این نواحی به عنوان مکان‌هایی جهت ملاقات‌های محله‌ای، مرکز فعالیت تفریحی و بازی، مراکز نگهداری کودکان و نکات پیک نیکی صرف‌نهار به این خاطر که کارکرد آنها به طور ابتدایی فعالیت‌های عمومی است عمل می‌کنند (brazam/2003:36).

3-1-7- شناخت کودک

در لغت‌نامه دهخدا، دو واژه یا املا کودک وجود دارد که یکی به فتح دال و دیگری به کسر دال است. کودک به فتح دال، به معنای کوچک، صغیر و یا تحقیر شده و حقیر است. کودک به کسر دال به معنی بچه، فرد نابالغ و فرزند انسان که به حد بلوغ نرسیده باشد. علیرغم اینکه دو کلمه به کوچکی اشاره دارد. اما مفهوم از ریشه با یکدیگر متفاوت است. کودک کوچک شده و حقیر شده که مفهوم ایستا، غیر پویا، استاتیکی را یدک می‌کشد که درون خود تقلیل کیفیت را به جزیی‌تری ضعیف دارد. جزیی‌تری که در شدت وحدت و وحدت تضعیف، در ماهیت تقلیل و در معنی تحقیر گشته است. و در مقطعی ثابت و غیر پویا به حساب می‌آید. در حالی که کودک به معنی بچه است. فرد نابالغ و فرزند انسان است که به بلوغ نرسیده، حکایت از وجودی مستقل دارد که در روند

رشد و تکامل قرار دارد و در این فرایند هنوز به مرز مشخص که بلوغ نام دارد اما ذاتا پویا می باشد و بالقوه متکامل است.

3-1-8- حقوق کودک

پاسخگویی به حقوق کودک فقط با نقش بزرگسالان به عنوان مدیر مقدور نیست، بلکه با شناخت ظرفیتی برای کودکان و نوجوانان مطرح است تا مشارکت کننده ای معتبر باشند

رفتارهای دموکراتیک از طریق تجربه آموخته می شوند، باید به کودکان حق اظهار نظر در جامعه داده شود تا بتوانند در جامعه شهری تمام کمال مشارکت داشته باشند (یونیسف، ۱۹۹۷: ۸۶)

حق بازی، حق رفت و آمد سالم، حق استفاده از هوای سالم، حق داشتن یک محیط مسکونی آرام بخش، حق فراگیری آموزش کافی، حق انتخاب نوع تفریح و تربیت سالم و حق معاشرت سالم از جمله حقوق کودک محسوب می شود (شیعه، ۱۳۸۶: ۹۰).

ماده ۲۴ اعلامیه جهانی حقوق بشر به حق استراحت و فراغت و تفریح، ماده ۲۵ به سلامت و رفاه خانواده از حیث خوراک و مسکن و مراقبت از کودکان و مادران و حمایت اجتماعی از آنان و ماده ۲۶ به خصوص برخورداری از آموزش و پرورش اشاره می نماید. مجمع عمومی سازمان ملل متحد، اولین اعلامیه جهانی حقوق کودک را در ده اصل در سال ۱۳۳۸ (۱۹۵۹) به تصویب رسانید (ایران، ۱۳۸۱، شماره ۲۲). این سازمان ۲۱ سال بعد - سال ۱۹۷۹ - را سال جهانی کودک نامید (قاضی، ۱۳۶۹: ۱۴۸).

3-1-9- امنیت کودک

یکی از تمهیدات لازم در عرصه زندگی جمعی ایجاد امنیت و تامین سلامت اجتماعی برای تمام ساکنان از جامعه کودکان است. کودک در سنین اولیه زندگی، نیاز به امنیت به مفهوم عدم و شامل مواردی مانند امنیت، مسکن، رفاه، بازی، درآمد و.. محبت دارد (شیعه، ۱۳۸۶: ۶۷).

3-1-10- محیط طبیعی و کودک

کودک نیاز به هوای سالم، غذای سالم، زمینه های رشد طبیعی سالم، مسکن مطمئن و مرتبط با طبیعت و فضای باز سالم دارد. این نیازها از اجزای تغییر ناپذیر شرایط زیست کودک محسوب می شود. فضای دلخواه کودکان، فضایی مملو از عناصر طبیعی چون گیاهان، گلها، آب و خاک، شن، حیوانات و حشرات است. دلیل این امر سه کیفیت محیط های طبیعی است که شامل تنوع تمام ناپذیر آن، انسان ساخت نبودن آنها و حس جاودانگی و پایان ناپذیری آنها است (شیعه، ۱۳۸۶: ۵۷). کودکان تنها در صورت ارتباط مستقیم و دسترسی آزاد به طبیعت و موجودات زنده قادر خواهند بود مفهوم حفاظت از محیط زیست را دریابند. تجربیات علمی و تماس مستقیم و نامحدود با طبیعت، به این دلیل دارای اهمیت است که بسیاری از حیاط های مدارس و منازل، فاقد عناصر طبیعی و گیاهکاری مناسب است (شیعه، ۱۳۸۶: ۷۷).

تصویر (3-1): محیط طبیعی و کودک

ماخذ: www.katabak.ir

3-1-11- کودک و اجتماع

آماده سازی محیط به منظور رشد و نمو کودک باید با آگاهی از شرایط روحی و روانی او صورت گیرد. در چنین شرایطی باید برای کودک به منظور زیست سالم در محیط اجتماعی، با مطالعه به کار پرداخت و اقدام به ایجاد یک نوع برنامه حمایتی کرد. باید خلق و خو و شخصیت کودک را شناخت. حمایت های خانوادگی در محیط اجتماعی را مورد توجه قرار داد و چرخه حمایتی خارج از محیط خانوادگی او را که در شرایط کودک موثر واقع می شود و باعث قدرت بخشیدن به شیوه سازگاری او می گردد. مورد برنامه ریزی قرار داد (داگلاس، ۲۲۶: ۱۳۷۲).

به منظور آماده ساختن کودک در فضای اجتماعی شهر، باید سه جنبه اساسی حواس، تخیل و شخصیت کودک را مورد توجه قرار داد (رضویان، ۷۸: ۱۳۷۹).

تصویر (۲-۳): کودک و اجتماع

ماخذ: www.blogfa.com

3-1-12- کودک و مشارکت اجتماعی

کودکان علاقه خاصی به ساختن سکونتگاههای انسانی پایدار نشان میدهند که تامین کننده یک زندگی مرفه برای خودشان و نسل های آینده می باشد. آنان نیازمند موقعیت هایی برای مشارکت هستند تا در ساختن شهرهای پایدار آینده همکاری کنند. (یونیسف ۱۹۹۷، مقدمه).

نیازهای کودکان و جوانان، علی الخصوص با توجه به محیط زندگیشان باید کاملا مورد توجه قرار گیرد. باید برای روندهای مشارکتی شکل دادن به شهرها، حومه ها و واحدهای همسایگی توجه ویژه قایل شود. این توجه جهت ایمن نمودن شرایط زندگی کودکان و جوانان با بهره گرفتن از بینش، خلاقیت و تفکراتشان راجع به محیط می باشد. باید کودکان را با مسایل تاثیر گذار بر آنها نسبت به شرایط سنی مشارکت داد (شارپ و کاوی، ۱۴: ۱۳۷۹).

تصویر (۳-۳) کودکان و مشارکت

ماخذ: www.tarhbad.ir

3-1-13- حکومت و کودک

حکومت های محلی و سیاستمداران می توانند حضور کودکان را در محورهای توسعه تضمین کنند. از طریق ایجاد انجمن های دوستدار کودک و شهرهای بدون آلودگی، شهردارها و رهبران محلی به طور چشمگیری قادر به ارتقا کیفیت زندگی کودکان خواهند بود. (یونیسف، ۱۵۵: ۲۰۰۳).

3-1-14- کودک و تاثیر پذیری از محیط

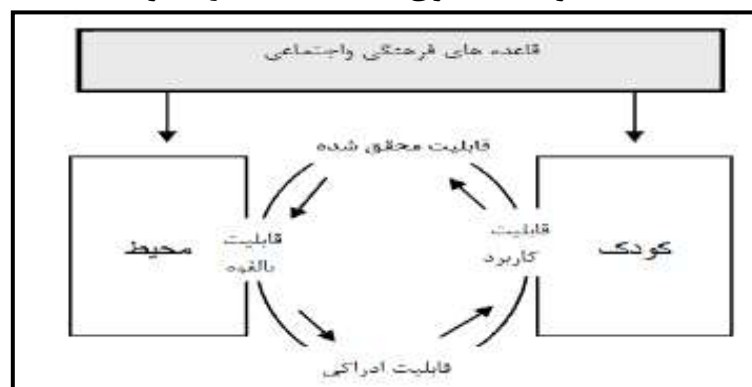
کودکی و پرداختن به آن به طور خاص قدمت زیادی ندارد. طبق آنچه که مارک دودک در معماری مهد کودک می گوید. ایده نگاه به کودک از غرب و در اواخر قرن ۱۷ میلادی صورت گرفته است (day/2007:21). جان لاک معتقد است تجربه های نخستین آدمی عمیقا در زندگی بعدی او اثر گذار است. بر همین اساس، بر نقش تربیت و اهمیت پرورش تاکید می کند. پیازه در سال های دهه ۱۹۲۰ به این نتیجه رسید که کودکان در مقایسه با بزرگسالان جهان را به طور دیگر می بینند. کودکان محیط پیرامون خود را تغییر می دهند تا وضعیت خودشان را بهبود ببخشند. (day/2007:26). بر خلاف بزرگسالان که محیط را از طریق فرم درک می کنند، جنبه هایی از محیط برای کودکان مهم است که می توانند محیط را بر اساس کاربری های مختلفی که به آن می دهند، تغییر

دهند (said/2006:2). بچه‌ها به ویژگی‌های جزئی و تصادفی محیط توجه می‌کنند. مطالعات پوکاک و هادسون ۱۹۷۸ حاکی از توجه بیشتر کودکان به جزئیات کف، ویژگی‌های بدنه جاده و فضاهای بازی کودکان دارد (لنگ، ۱۳۸۶:۱۶۱). منبع الهام کودکد محیطی است که در آن احاطه شده و منبع الهام بزرگسال خود اوست. کودک اغلب از طریق بازی‌های کاوش‌گرانه در محیط یاد می‌گیرد و محیطی که کودک را احاطه کرده منبع بزرگی برای تحریک افکار اوست.

به طور اصولی، محله و فضاهای درون آنها از نظر ارتقا روابط سالم اجتماعی در درجه نخست باید برای کودکان به وجود آید امروزه برنامه ریزان محیطی از عدم امکان شکل‌گیری فضاهای شهری مناسب برای کودکان آگاهی بیشتری یافته‌اند و پدر و مادرها با صراحت از نگرانی خود در باره اجازه یافتن بچه‌ها به منظور بازی در خیابان‌ها و راه‌های پیاده بین خانه و مدرسه سخن به میان می‌آورند. باید برای کودکان فضاهایی را شکل داد که آنان بتوانند با احساسات و خصوصیات دنیای کودکی خود در آن زندگی کنند و با فراغ بال به رفت و آمد بپردازند (E.S.R.C./1997:1).

مفهوم روانشناختی قابلیت محیط که توسط جیمز جی گیسون ابداع شده است به پیکره بندی کالبدی یک شیء یا یک مکان رفتاری دلالت می‌کند که برای فعالیت‌های ویژه قابل استفاده می‌سازد. در حالی که بخشی از قابلیت‌های محیط جنبه فیزیکی و فیزیولوژیکی دارند، بخشی دیگر از قابلیت‌ها تحت تاثیرعامل‌های فرهنگی و اجتماعی هستند (Kyttä., m/2002:102). در نمودار 1 می‌توان قابلیت‌های محیط را در خدمت استعدادها بالقوه کودک از جمله رشد خلاقیت قرار داد.

نمودار (۲-۳): انواع قابلیت‌های محیط برای کودکان

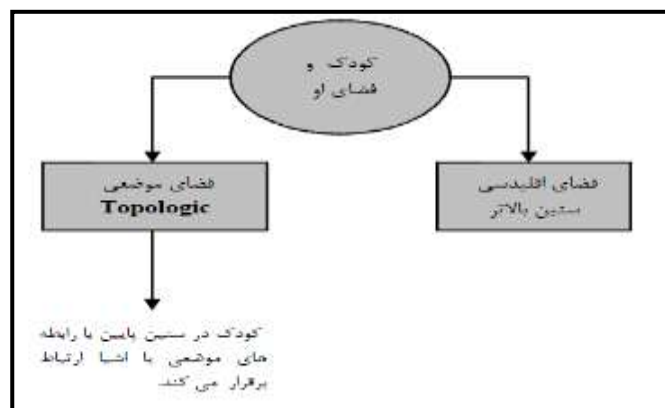

ماخذ: Kyttä., m, 2002:102

ژان پیاژه یکی از مشهورترین روانشناسان کودک درخصوص رشد و یادگیری کودک معتقد است: کودکان جهان هستی را متفاوت از بزرگسالان می‌بینند و آنها از راه تجربه مستقیم با محیط پیرامون به درک و فهم امور می‌پردازند. ریشه‌های ادراک محیطی در کودکی انسان نهفته است (سیف، علی اکبر، 1379:29).

کودک ابتدا پدیده‌ها و اشیاء را به صورتی کلی می‌بیند و آنگاه با تمایز قائل شدن، آنها را تعریف می‌کند. اما رابطه کودک با محیط رابطه‌ای موضعی است (معماریان، 11:1384).

نمودار (3-3): ارتباط موضعی کودک با محیط پیرامون

ماخذ: معماریان، 11:1384

3-1-10- کودک و زندگی جمعی در شهر

کودک از فضاهای شهری درسها و آموخته‌هایی می‌گیرند که چه بسا ممکن است آنان را از نظر بیش از آموزه های خانه و مدرسه متاثر سازد. بنابراین امنیت فضای شهری به منظور رفت و آمد کودکان بسی مهم و قابل توجه است. فضای شهری باید به گونه ای باشد که همه اقشار جمعیت را ایمن سازد. معنا و مفهوم ایمن بودن نیز تنها شامل ایمنی از نظر رفت و آمد وسایل نقلیه یا برخورد با افراد نامناسب نمی‌شود، بلکه طیف وسیعی از آن را در بر می‌گیرد. به عنوان مثال ایمن بودن فضا از نظر بهداشتی و آلودگیهای صدا و هوا و محیط، دید و منظر، خشونت زای بودن، راه رفتن، تماس گرفتن با افراد مختلف و مانند آنها، اجزایی از برنامه های ایمن سازی فضاهای شهری است. فضای شهری باید به مثابه یک محیط سالم و صمیمیت بخش برای انواع گوههای مختلف جمعیت و به عنوان فضای عمومی زیست خانواده بزرگ شهری مطرح باشد. در این مورد کودکان در تقدم قرار می‌گیرند.

تصویر (3-4) کودکان و زندگی جمعی در شهر

ماخذ: <http://www.mahak-charity.org>

3-1-16- فضای باز محله و کودک

ویژگی هایی که یک فضای باز باید در مقیاس محله داشته باشد به شرح زیر است:

3-1-16-1- دسترسی و نفوذ پذیری فضاهای محله

رفتار کودک در فضاهای باز بسیار متغیر و سیال است وی بتواند به سهولت و بدون گم شدن، در فضاهای مورد نظر حرکت کرده و ضمن کشف زوایای ناپیدای محیط، از محدوده محله خارج نشود. طراحی فضاهای محله نظیر بوستان و فضای بازی به صورتی نفوذ ناپذیر و با مسیرهای طولانی خسته کننده، ممکن است کودک را از سیر در فضاهای محله منصرف نموده و حساسیت های محیطی وی را کاهش دهد. کودک به فضاهایی نیازمند است که بتواند کار در حال انجام خود را به حالت ناتمام رها کرده و روز بعد آن را به سهولت و سرعت از سر گیرد. وی نیازمند مکان و محیط نفوذپذیری است که بدون مشکل دسترسی، الهام بخش تلاش و سعی وی باشد.

3-1-16-2- آسایش و ایمنی

کودک به شدت نسبت به عوامل تهدید کننده محیطی حساسیت فیزیکی و روانی دارد. وی به شرطی در محیط محله و ناحیه مسکونی فعالیت می کند که کلیه حواس و در وضعیت متعادل و در آسایش و ایمنی باشند

3-1-16-3- خلاقیت فضا

کودکان در جستجوی تعاملی موفقیت آمیز با محیط هستند تا از حضور در محیط حس صلاحیت و شایستگی ادراک نمایند بروز و رشد خلاقیت کودکان نیز در محیطی پاسخگو به نیازهای اساسی آنها امکان پذیر است. به این ترتیب طراحی بوستان کودک و فضای بازی به شکلی انعطاف پذیر و با قابلیت تغییرپذیری عناصر و چیدمان فضا، کودکان را به تجربه شناخت چیدمان محیطی و سازگاری محیط بر می انگیزد و این امر حس کنترل بر فضا در کودک تقویت می کند و قدرت ترکیب و تجزیه را در وی بالا می برد و تعامل گروهی آنها با همدیگر و دنیای پیرامون را ممکن می سازد.

تصویر (3-5) کودکان و خلاقیت

ماخذ: <http://ketabak.org>

3-1-16-4- جذابیت

فضاهای باز محله بایستی برای کودک و نوجوان برانگیزاننده و جذاب باشد. حد متعالی از پیچیدگی، تازگی، طراوت، تنوع و هیجان انگیز بودن را در محیط هایی چون بوستان کودک، ورودی مجتمع های مسکونی، معابر فرعی یا گذرهای پیاده و مرکز محله ضروری است تا کودکان را پایبند رویدادها و اتفاقات محیط محله کند در غیر این صورت آنها محیط های دیگر و فعالیت های دیگری را که ممکن است متناسب با سن رشد آنها نباشد ترجیح دهند. وجود مقداری ابهام، پیچیدگی و قابلیت جستجو و کشف ابعاد ناپیدای محیط محله در این زمینه تاثیر مطلوبی خواهد داشت.

تصویر (3-6) جذابیت در فضا

ماخذ: <http://ketabak.org>

3-1-16-5- مقیاس

									کلارک
									بالی میدا
									لنارد
									یچتل و چرچمن
									راب کریر
									اسماعیل شیعه

ماخذ: نگارنده

3-1-16-7- بازی

یکی از بهترین اشکال فعالیت کودک بازی کردن می باشد. در کنار فضای بازی، در نظر گرفتن فعالیت های دیگری نظیر فضای نمایشی و کتابخانه به صورت توامان نیروهای جسمی و روحی کودکان یعنی دقت، حافظه، تصور، نظم و ترتیب، چالاکی و مهارت را رشد و تقویت می نماید. (ماسن و دیگران، ۱۹۹۲: ۷۳).

تصویر (3-7): بازی

ماخذ: <http://madarbanoo.com>

3-1-16-8- دسترسی

راه ها شبکه ای هستند که فضاهای متنوع را به هم وصل می کنند و کودکان یکدیگر را در این شبکه ملاقات می کنند. از آنجا که کودکان به شکل ها و نشانه های آشکار علاقه دارند. لذا استفاده از علائم به عنوان نشانه هایی برای جهت یابی، احساس تعلق به فضا و ایجاد آرامش و اعتماد به نفس در آنان در این راه ها لازم می

باشد. بنابراین این کودک زمانی بیشتر از مسیرهای پیاده و دوچرخه، پارک ها، استفاده می کنند که دسترسی به آنها آسان باشد، ایمن و جذاب باشد و خوب نگهداری شود. (رستگار، ۱۳۸۷: ۶۳).

3-1-16-9-خوانایی

ادراک فضا کار بسیار دشواری است. کودک باید خود را از دنیای اطرافش تمیز دهد و در عین حال که دنیای پیرامون خود را تجزیه و تحلیل می کند، این عمل را به وسیله چگونگی شناخت از اشیا اطرافش انجام دهد. لذا عناصر برجسته ساختمان با جزییات خاص تزئیناتی هنری همه نشانه های سمبلیکی از درک و آگاهی و تشخیص می باشد این عناصر علاوه بر تحریک احساسات کودک، پل ارتباطی با خانه هایشان می باشد و کودکان این عناصر را با غرور و لذت نگاه می کنند (بهرروز فر، ۱۳۸۰: ۲۸).

3-1-16-10-نور

فضاهایی با نور طبیعی و شفاف اثر مثبت بر کودکان دارد. به عبارت دیگر مکان های تاریک با نور روزانه کم یا نور مصنوعی رنگ و رو رفته تازگی و طراوت ندارد و مکان هایی مناسب فعالیت نیستند. از این رو برگزیدن نحوه و میزان روشنایی اهمیتی بس مهم است و تاثیر مهمی را در خواندن، نوشتن و ایجاد آرامش و تمرکز کودکان دارد. (جزایری، ۱۳۷۶: ۵۳).

3-1-16-11-رنگ ها

رنگ ها در شخصیت انسان ها به خصوص کودکان تاثیر به سزایی داشته و باعث ایجاد تجربه های هیجانی از قبیل شادی، خنده، غم، اندوه، آرامش، تحریک پذیری، سکون و هیجان می شود. (ماسن و دیگران، ۱۹۹۹: ۷۱).

3-1-16-12-ارتباط با طبیعت

کودکان طبیعت را دوست دارند و آنها بسیار تحت تاثیر عواملی مانند درخت، آب، آتش و حیوانات بوده و مایلند با کمک از قوه تخیل خود قوانین طبیعی را کشف نمایند. لذا فضای طبیعی اساسی ترین و مهم ترین فضاها را برای کودکان تشکیل می دهند (مرصوصی، ۱۳۸۷: ۵۶).

3-1-16-13-عناصر شاخص

کودکان در بین طرح های جدید نیاز به اشیا آشنا دارند به خصوص کودکان در سنین پایین تر از طریق اشیا آشنا با خانه هایشان رابطه برقرار می نمایند. کودکان باید حس کنند در زیستگاه کودک هستند همانند شکل های معنوی که به کودکان خلق محیط جدید و جذاب را به عنوان خانه دوم نوید می دهد. (گلین و دیگران، ۱۳۷۵: ۴۸) همچنین از کاربردهای دیگر این فرم ها می توان به جداسازی دو فضا به کمک عناصر طبیعی در محیط های باز با حفظ امنیت نظیر استفاده از پرچین به عنوان حایل بین دو فضا و استفاده از نمادهای آشنای کودکان برای هدایت آنان به سمت کاربری های مختلف نام برد.

3-1-16-14-عدالت

در یک شهر خوب برای کودکان، باید سازمان دهی کالبدی و اجتماعی بر اساس حس اعتماد و انصاف و عدالت قرار داشته باشد و آنها را ارتقا دهد. در این مورد ایجاد فضاهای عمومی که در آنها حداقل یک بزرگسال شناخته شده حضور داشته باشد و حفاظت و امنیت کودکان را پوشش دهد، ضروری به نظر می رسد. این فضاهای عمومی باید به نحوی طراحی و برنامه ریزی شوند که بر میزان ارتباط میان افراد در گروههای سنی مختلف و دارای زمینه های اجتماعی متفاوت بیافزایند (Lennard/۱۹۹۷:۱۱۶).

3-۱-۱۶-۱۵- کاربری

بسیاری از فعالیت هایی که در شهرها صورت می گیرد، ارتباط مستقیم با بستر انجام این فعالیت ها یعنی کیفیت کالبد شهر دارند. فعالیت هایی که در صورت پایین بودن کیفیت فضاهای شهری شاهد افول انجام آنها خواهیم بود. والدین کودکان تنها زمانی با خیال آسوده حاضر به حضور کودکانشان می شوند که کیفیت لازم در محیط های شهری وجود داشته باشد (رستگاری، ۱۳۸۷:۵۶).

3-۱-۱۶-۱۶- ارتباطات اجتماعی

هر چه فضا زمینه های مناسب تری را برای آشنا شدن مردم و شکل گیری شبکه های اجتماعی فراهم آورد با گذشت زمان مردم بیشتر در مسایل اجتماعی و فیزیکی محیط خود درگیر شده و جریان عمیق تری از اطلاعات بین آنها شکل می گیرد (پانام، ۶۶: ۱۳۸۵). لنگ اعتقاد دارد که زندگی انسان در محیط های فرهنگی جریان دارد. محیط های ساخته شده ی ما بخشی از محیط های فرهنگی، زمینی یا جغرافیایی است و در واقع مجموعه ای از انطباق ها را شامل می شود که انسان با آن محیط ها ایجاد می کنند. (لنگ، ۵۵: ۱۳۹۱).

3-۱-۱۶-۱۷- امنیت کودک و پیوستگی کالبدی معابر

آنچه که در محیطی آشنا یا نا آشنا سلامت حضور کودکان را تضمین می کند وجود مراقبت بصری در مکان های حضور کودکان است. اصطلاح چشم خیابان گواه این حضور است که هر چه پیوستگی کالبدی و وجود جداره های فعال در محیط هایی که کودکان از آن استفاده می کنند بیشتر باشد این مکان ها محیط های امن تر برای استفاده کودکان محسوب می شود همچنین پیوستگی و امتداد کالبدی در افزایش خوانایی و تقویت حس جهت یابی در کودک در پیدا کردن مسیر نیز موثر می باش. (رستگار، ۴۹: ۱۳۸۷).

3-۱-۱۶-۱۸- کودک و بازی

نتایج مطالعات متعددی نشان می دهد بازی کردن در طبیعت تاثیرات مثبتی بر بازی اجتماعی "کودکان" تمرکز و توانایی تحرک آنان دارد (فجور تافت و ساجیه، ۱۴: ۲۰۰۰).

روانشناسان معتقدند که کودکان می توانند مهارت های مورد نیاز برای اندیشیدن را از طریق بازی، فعالیت و رابطه متقابل با کل محیط قرار گیرد (شیعه، ۵۰: ۱۳۸۶).

باید شرایطی در نظر گرفته شود که کودک در ایمنی کامل در خیابان ها و پیاده روهای نزدیک خانه خود بازی کند و در واقع در محیطی ایمن با برقراری ارتباط با هم سالانشان اجتماعی شوند(سعیدی،بیتا).

یکی از نکات اساسی در طرح فضای شهری، ایجاد فضای بازی برای کودکان است که از اساسی ترین نیازهای کودک احتیاج به بازی است. به ویژه آنکه در فضاهای پرتراکم شهری، واحدهای مسکونی روزه روز به دلایل مختلف به کاهش سطح زیر بنا دچار شده و فضای تنگ، کوچک و گاهی تاریک خانه ها قابلیت بازی، جنب و جوش و سرگرمی کودکان را از دست می دهد(مامفورد، ۸۳-۱۰۶: ۱۹۷۶).

محرومیت یکی از علل اصلی بروز ناهنجاریهای اجتماعی در کودکان و رواج خشونت در میان نوجوانان و جوانان است. همان گونه که تحقیقات انجمن بین المللی حق کودک برای بازی نشان می دهد. کمبود فرصت ها و فضای مناسب بازی، تاثیری عمده در بروز انحرافات و جرایم کودکان و نوجوانان دارد.

به نظر جان لاک، باید به کودکان این امکان را داد که در هر زمان که ممکن باشد، در فضای باز به بازی بپردازند(رضویان، ۷۴، ۱۳۷۸).

یکی از راههای مقابله با تنگنای زندگی امروزی کودکان، احیای ارزش ها و مفاهیم محله ای، از طریق آگاه سازی اهمیت فضاهای بازی و ایجاد فضاهای تفریحی چندمنظوره، با ابتکار ساکنان محله است. بدین منظور برنامه ریزی پارک و فضای بازی کودکان در نزدیکی محل سکونت، با استفاده بهینه از عناصر طبیعی و ایمن سازی راهها، گامی مهم در ایجاد یک محله سالم محسوب می شود(شیعه، ۶۰: ۱۳۸۶).

رمز موفقیت فضاهای بازی، مشارکت استفاده کنندگان در فرایند طراحی است. مشارکت در طراحی به معنای دخیل کردن نظرات کودکان، والدین، معلمان و کارکنان در فرایند برنامه ریزی و طراحی زمین بازی است. دخیل کردن نظر کودکان باعث می شود آنها این فضا را مکانی مختص به خود تلقی کنند. دخالت والدین، ضامن حمایت آنها از این گونه فضاهاست و این که اهمیت بازی های غیررسمی در محیط های طبیعی گامی مهم در یادگیری و از مراحل رشد کودکان است. مشارکت معلمان سبب می گردد. که آنان این فضا را به عنوان فضایی آموزشی و کلاس درس غیررسمی محسوب کنند. دخالت کارکنان و مسوولان نگهداری پارک باعث می شود که آنها در حمایت و نگهداری از چنین فضایی، احساس مسئولیت بیشتری داشته باشند(شیعه، ۶۵: ۱۳۸۶).

از آنجا که کودکان دنیای اطراف خود را نوعی زمین بازی تصور می کنند. طبیعت بستر مناسبی است که می تواند آنها را ساعت ها به خود شمعول سازد. گیاهان در ایجاد فضاهای بازی در بستر طبیعت، نقش بسیار مهمی دارند و به طور خاص، زیبایی خاصی به محیط داده، دارای نوعی حس صلح و آرامش هستند که فراتر از یک فضای(پس زمینه) برای فعالیت های کودکان محسوب می شوند. گیاهان با ایجاد نوعی هویت در محیط و با تغییر شرایط آب و هوایی، نوعی منبع غذایی و پناهگاه برای حیات وحش محسوب می شوند. فضای بازی به

همراه گیاهان، هیچ گاه فضایی ساکن و کسالت آور نیست. هرچند که انتخاب گیاهان برای فضای بازی کودکان باید با دقت بسیار انجام پذیرد (شیعه، ۶۸: ۱۳۸۶).

3-1-16-19- اصول طراحی فضای بازی برای کودکان

عبارتند از: کاربرد عناصر طبیعی، تنوع و انسجام، رمز و راز و پیچیدگی، خلوت و آسایش، محصوریت، مسایل صوتی و آکوستیک، راهیابی، نظارت پذیری و قابلیت رویت بودن، سایه اندازی، فضای حایل و منطقه بی طرف. (شیعه، ۱۳۸۶).

تحقیقات در زمینه ترجیحات کودکان، گویای این مساله است که اگر کودکان توانایی طراحی فضای بازی دلخواهشان را داشتند، این فضا کاملاً متفاوت از آنچه می بود که بزرگسالان آن را زمین بازی می نامند. دقیقاً به همین خاطر است که فضاهای طراحی شده توسط بزرگسالان غالباً حس رضایت کودکان را برآورده نمی سازد. بازی برای اینکه تاثیر گذار باشد باید میزان آگاهی کودک را بالا ببرد. علائق او را بسنجد. اگر چه بازی در هر جایی اتفاق می افتد، موقعیت های مهم بازی می تواند در خارج از خانه فراهم شود تا کودک بتواند: محیط طبیعی را کشف کند- کمک به پیشرفت ذهنی- با سرعت حرکت کند- بهبود کلی پیشرفت حرکتی در بازی های جمعی با گروه های کودکان شرکت کند- ارتقا پیشرفت اجتماعی (والش- ۲۴ بی تا).

زمین های بازی و پارک ها به طور تکان دهنده ای در فراهم کردن موقعیت های بازی برای کودکان شهری موثرند. به خصوص در مواقعی که دسترسی به سایر عرصه های اجتماعی بالاخص فضاهای باز دشوار باشد. فضاهای بازی عمومی سرمایه های اجتماعی یک جامعه هستند و مکان هایی را فراهم می کند که بزرگسالان می توانند در حالی که کودکشان مشغول به بازی هستند با هم ملاقات کنند و سالمندان نیز می توانند نظاره گر این بازی ها باشند و خود را بخشی از جامعه وسیع تر بدانند. کودکان همیشه و همه جا به بازی مشغول می شوند، اما امکان بازی با کیفیت تنها از طریق یک روند سنجیده قابل ارایه است.

موارد ضروری زیر می تواند یک نقطه شروع خوب برای باز طراحی پارامترهای فضای بازی باشد - کودکان دارای حق بازی هستند و توانایی یا عدم توانایی آنان برای بازی بر پیشرفت رقابتی کلی آنان کاملاً تاثیر گذار است. کودکان بخشی از بسته مسکونی هستند و نیازهای منحصر به فردشان باید مورد توجه ویژه قرار گیرد که هر توسعه جدید و در هر مقیاس از مالکیت خصوصی زمین تا فرعی ترین بخش ها را در بر گیرد. - با رشد کودکان نیازهایشان تغییر می کند. بنابراین یک ناحیه شهری باید خدمات گروه های سنی متنوعی را فراهم کند و انعطاف پذیری و تنوع طرح را در همه رده ها تضمین نماید. - فضای بازی عمومی باید به گونه ای برنامه ریزی و طراحی شود که کودکان را دعوت به استفاده از فضا کند و بزرگسالانی را که با آنان همراهی می کنند حمایت کنند (والش، بی تا).

برخی از پیچیدگی های عمومی طراحی فضای بازی معاصر برای فضاهای رسمی (با کنترل سازمانی) و غیر رسمی (بازی آزاد و خود انگیخته) عبارتند از: فضاهای اختصاصی بازی، دسترسی، تنوع، دعوت کنندگی، محیط، اقلیم و شکل. نکته مهم این است که اگر دسترسی به فضای بازی مشکل باشد، مورد بهره برداری قرار نخواهد گرفت و با گروه هدف خود تعامل معناداری نخواهد داشت (مور، ۲۳: ۱۹۹۹).

نکات اصلی طراحی فضای بازی عبارتند از:

یک محیط و مجموعه ای طبیعی که قابلیت تغییر داشته باشد در فاصله ای حدود ۲۰۰ متر از هر خانه باید وجود داشته باشد که برای کودکان امکان دسترسی به آن بدون نیاز به عبور از خیابان با ترافیک سنگین فراهم باشد. طراحی منظر باید مرکب از فضاهایی برای استفاده به منظور بازی های متنوع باشد.

- مهندسی خیابان های محلات مسکونی باید به طور نمادین و عملی بیانگر این مطلب باشد که هر راه یک مسیر دوچرخه است.

- واحد همسایگی باید دارای نشانه های روشنی (مدارس، پارک های کوچک، زمین های بازی و فرشگاهها باشد که به خیابانهای دوستدار کودک و با پارک های خطی که دارای مسیر دوچرخه هستند متصل باشد. (ولش، بی تا).

- فضاهای درون شهری معمولاً از نظر فضاهای بازی فقیر هستند، در حالی که نیاز به آنها در حال افزایش است. طراحان موظفند در درون شهرها فضاهای بازی محلی ایجاد کنند که برای ساکنان و گردشگران در دسترس و قابل استفاده باشد. (ولش، بی تا).

- تحقیقات نشان می دهد که کودکان حداقل به چهار امکان بازی متفاوت احتیاج دارند تا با حضور سایر کاربران ازدحام ایجاد نشود. (کریچوسکی و پریسکات، ۴۸: ۱۹۷۷).

بری (۱۹۹۳) دریافت که خردسالان پس از یاد گرفتن مهارت های اصلی یک بازی به ندرت بیش از ۴ دقیقه مشغول بازی می شوند.

کودکان معمولاً جذب بازی هایی می شوند که از نظر مکان قرار گیری باعث پیشرفت تفکراتشان شود. یک فضای تنگ قادر به تامین چنین مکانی نیست.

طرح فضاهای بازی شامل بازی تمرکزی در سکوت، مکان هایی که رویا پردازی و بازی های غیر واقعی و نمایشی را تقویت می کنند، مکان هایی برای بازی های پرجنب و جوش، فضای باز، مکان هایی برای تعاملات اجتماعی و مکان هایی برای درست کردن کار دستی هستند. از طریق همه این ها است که کودکان لذت موفقیتهای را حس می کنند و پشتکار به دست می آورند.

ماخذ: <http://madarbanoo.com>

3-1-16-20- نکات کلیدی طراحی فضای بازی

با جدا کردن فعالیت ها نسبت به نوع آنها از تجاوز به حریم فعالیت ها جلوگیری می شود.

نظارت فیزیکی و بصری در کل فضای بازی توسعه می یابد.

درون هر حیطه فعالیتی، دسته های مختلف و فرصت های بازی متنوع و در عین حال سازگار مستقر می شود. (کریچوسکی و پرسکات، ۸۸: ۱۹۷۷).

ملاحظات ساده و عملی در مشخص کردن نوع زیرساختی که امکانات متنوع بازی را حمایت می کند:

خردسالان در حین بازی نیازمند حمایت و نظارت مستقیم هستند، بنابراین والدینشان نیازمند مکان مناسبی برای نشستن هستند که امکان دسترسی بصری و فیزیکی آسان را به کودکانشان فراهم آورد. همچنین به مکان سایه و فضا و میزهای نظافت برای خردسالان نیاز دارند.

امکانات بازی که در دسترس نباشند با توجه به سطح رشدی کودکان پیچیده باشند جرات شرکت کردن در فعالیت را از کودک می گیرند و کودک تمایلی به رقابت در آن زمینه از نظر اجتماعی، فیزیکی، ذهنی یا احساسی نشان نخواهد داد.

کودکان بزرگتر فعالیت بیشتری دارند و گرمشان می شود یا خسته می شوند. بنابراین باید دسترسی مستقل به آب، فواره و سرویس های بهداشتی داشته باشند و فضاهای خلوت برای استراحت بین دو مرحله بازی با مسابقات پرجنب و جوش برایشان وجود داشته باشد.

نوجوانان معمولاً اجتماعی ترند، بنابراین به فضاهای گروهی برای نشستن (نزدیک سطل های زباله اگر خوراکی هم در دسترس باشد) و یک محوطه برای بازی های تویی احتیاج دارند.

سالمدان معمولاً به تماشای بازی کودکان علاقمند هستند بنابراین به فضایی برای نشستن، سایه و راههای دسترسی همواره نیازمندند.

خدمات پشتیبانی باید در نظر گرفته شوند، که شامل حفاظ به شکل نرده یا پرچین، که با توجه به شیوه های دسترسی منقطع باشند و فضاهایی برای پارکینگ یا پیاده کردن افراد. (والش، بی تا).

باید امکانات بازی نامحدود باشند: به این مفهوم که انعطاف پذیر و پاسخگوی علائق متنوع کودکان بوده و رقابت هایی را که به رشد و پیشرفت کودکان منجر می شود، افزایش دهند. این مطلب کاملاً ضد طراحی است که بر اساس ادراک بزرگسالان از بازی تهیه شود. دوم اینکه، فضاهای بازی باید با فضای کافی آغاز شود تا باز طراحی و توسعه آتی را محدود نسازند.

طراحی زمین های بازی کودکان در فضاهای خالی یا فضاهای باقی مانده ی طرح ها راه مناسبی برای پاسخگویی به نیازهای کودکان نیست فضاهای بازی کودکان باید:

- برای کاربران به آسانی در دسترس باشند، مانند سالمندان، گردشگران، پیادگان و تمام خانواده های شهری.
- امکان بازی های متنوع را برای کودکانی که بین فعالیت های مختلف جا به جا می شود فراهم آورند.
- کودکان را دعوت به بازی نمایند نه اینکه فقط اجازه بازی به آنها بدهند. برای موفقیت در ایجاد فضاهای بازی دعوت کننده، برنامه ریزان، طراحان و توسعه دهندگان باید شناخت دقیقی از چگونگی بازی کودکان داشته باشد. این یک ضرورت اجتماعی است از طریق بازی کردن بسیاری از مهارت های مهم زندگی را فرا می گیرند.
- رواج زندگی آپارتمان نشینی و به دنبال آن محدودیت در رویارویی با محیط های طبیعی نیز فرصت لازم برای بازی آزاد کودکان را از آنها سلب می کند. در حالی که طبیعت برای چالش های جسمی، روحی و اجتماعی کودکان ضروری است و آنها را به اصل و ریشه خود هدایت می کند (شیعه، ۴۵: ۱۳۸۵).

لوکوربوزیه - *Lecorbusier* - معمار مشهور طرحی ساده و کارآمد از برنامه کودکان تنظیم کرده بود که بر اهمیت حضور کودکان در شهر تاکید می کرد. در شهر درخشان پیشنهادی وی، مدرسه، فضاهای بازی و مجموعه های مسکونی که برای زندگی خانوادگی مناسب باشد، در موقعیتهای مناسبی پیش بینی شده است (رضویان، ۱: ۱۳۷۸).

شیلر *shiler* هنگامی انسان به راستی انسان است که به بازی بپردازد.

مارتین موریرابوسکه بر این نظر است که ما امروزه در تمدن اساساً مادی گرایی زندگی می کنیم که میل به آنچه که نداریم بر آن حاکم است. این تمدن بر پیشرفتی تاکید دارد که در واقع به معنای اختراع نیازهای تازه است و بازی دشمن این تمدن مادی گرا است. بدان دلیل که از بازی تعبیر منفی سرگرمی می شود، روزبه روز از اهمیت آن کاسته شده و به جشنها و فعالیت های معین محدود گردیده است. (پیام یونسکو، ۱۴: ۱۳۷۰).

هراکلیتوس - *Herakliytus* - زایش و تکامل کیهان، بازی کودکی است که که قطعاتی را گرد تخته ای جا به جا می کند و سرنوشت آن در دستهای کودکی است که در حال بازی است.

شالوامونا شویلی معتقد است که طبیعت در وجود کودک نه تنها توانای ها و مهارتها و کارکردها، بلکه یک راهنمای درونی را که مسوول هدایت و فعالیت و رشد کودک است، به ودیعت نهاده است. باید نقش بازی را در پرورش کودک که از خصایص اوست درک کرد

جان لاک، باید به کودکان این امکان را داد که در هر زمان که ممکن است، در فضای باز به بازی پردازند (رضویان، ۱۳۷۸: ۷۳).

تاریهوفوکوا معتقد است بازی درمانی از راه حل های رفع مشکلات و فشارهای عصبی دوران کودکی به حساب می آید و از انزوای کودکان می کاهد. (پیام یونسکو، ۱۳۷۱: ۳۱).

از آنجا که بازی مهم ترین نیاز کودک شناخته شده است، با توجه به نظریات شیعه، والش، مور، مور و چاولا، و نیز کریچوسکی و پریسکات، از مهم ترین ویژگی ویژگی های فضای بازی برای کودکان می توان به ترتیب اولویت به موارد زیر اشاره کرد: تنوع و انسجام، دسترسی، نظارت پذیری و قابل رویت بودن، فضای حایل، کاربرد عناصر طبیعی، راه یابی، دعوت کنندگی و امنیت (جدول ۲-۱).

جدول (2-3): ویژگی های فضای بازی برای کودکان

ویژگی های فضای بازی برای کودکان	مور	چاولا	والش	شیعه	کیچوسکیو پریسکات
کاربرد عناصر طبیعی					
تنوع و انسجام					
رمز و راز و پیچیدگی					
خلوت و آسایش					
محصوریت					
مسایل صوتی و آکوستیک					
راه یابی					
دسترسی					
نظارت پذیری و قابل رویت بودن					
سایه اندازی					
فضای حایل					
دعوت کنندگی					
تنوع مقیاس					
محیط و اقلیم					
امکان اجتماع					
تعمیر و نگهداری					

					تعبیه مسیر دوچرخه
					وجود نشانه های روشن
					امنیت

ماخذ: نگارنده

3-1-17- کودک و شهرسازی

در شهرسازی به کیفیت زندگی شهری برای کودکان نیز توجه اساسی معطوف شده است. به عنوان مثال ایجاد سطح زیر بنای مناسب به نسبت اعضای خانوار-شامل کودکان-و به نحوی که رفاه یکایک آنان در واحد مسکونی از نظر ایمنی، آرامش و آسایش تامین باشد، پیش بینی شده است. در طراحی شهری نیز دید و منظر فضای عمومی، نورگیری واحدهای مسکونی، امتناع از سکونت در ساختمانهای مرتفع و جلوه و جلای محله و سیمای آن برای کودکان و دیگر اعضای خانواده با تاکیدات مشابهی همراه است. (شیعیه، ۶۵: ۱۳۷۸). کودکان، نیازمند محیط هایی هستند که آنان را مخاطب قرار دهد، به چالش وادارد و جلب توجه آنان را بکند تا آنها را مشاهده کنند و بیاندیشند. خیابانها و میداین دارای آبنما، کودکان را به مشارکت و توجه دعوت می کند. فروشگاههای جذاب و علایم خیابانی، می توانند علاقه به مطالعه را به ویژه در کودکان پیش دبستانی برانگیزاند. رویدادها و سرگرمیهای خیابانی، جشنها و جشنواره ها، بازارها و فضاهای باز و سبز منشا علاقه و جذابیت دائمی برای کودکان می باشد.

باید به عنوان یک ضرورت، شهرها برای کودکان نیز آمادگی داشته باشند. کودکان به مکانهای مختلفی که ترجیحا با یکدیگر مرتبط هستند، نیاز دارند. جایی که احساس در خانه بودن را بکنند. زمانی که کمی بزرگ تر شدند، بدان احتیاج دارند که در اطراف و دور و بر شهرشان به صورت پیاده یا با وسایل نقلیه عمومی به حرکت پردازند. در بهترین حالت، باید کل شهر در دسترس کودک باشد و در شهرها هر ساختمان یا اقدامی که بویی از خشونت از آن به مشام برسد به منظور حفاظت کودکان باید از برنامه حذف شود. ساختمانها س زمخت و خشن، خیابانهای پر رفت و آمد و پر سروصدا از آن جمله اند... در عوض باید به رویدادهای داخل شهر مانند شعر خوانی ها، دلقک بازی ها، پانتومیم ها، خیمه شب بازیها و بازیهای توام با موسیقی برای کودکان اهمیت داد. در چنین موقعیتهایی است که کودکان در یک تجربه مشترک با خانواده شان و افراد غریبه و آشنا پیوند پیدا می کنند. کودکان، با مشاهده ارتباطات انسانی، چگونگی روابط دوستانه، صحبت کردن با بزرگسالان، میهمانان و افراد غریبه و نحوه ابراز احساسات آنها را می آموزند (Jacobs /2000 : ۱۰۶-۱۱۲).

فضای شهری باید طبیعت را به داخل شهرها بکشاند. باید کودکان با تمام پدیده های طبیعت مانند آب، گیاه و درخت، حیوانات و پرندگان و حتی حشرات، در ارتباط باشند. کودکان از این طریق می آموزند و می فهمند که به طبیعت عشق بورزند و آن را حفظ کنند. (شیعیه، ۶۵: ۱۳۷۸).

3-2- مبانی نظری

3-2-1- کوین لینچ

کوین لینچ به کودکان بسیار حساس بود و کودکان از دغدغه های مهم او بودند. باور و عقیده او در مورد آزمایش فعال (*active education*) در دوران مدرسه شکل گرفت. سال ها بدوی تحقیقی در مورد روش های مختلفی که مردم محیط خود را ببینند و به آن نظم ببخشند به انجام رساند. این پژوهش در بوستون و به همراه نقاش و استاد طراحی (کتورگی کپس) انجام گرفت و به نقطه اوج خود در میان بهترین نمونه های متون موجود در زمینه طراحی رسید سیمای شهر او در سال ۱۹۶۰ انتشار یافت (*children s environment quarterly*، جلد 3، پاییز 1985).

لینچ در کتاب سیمای شهر می نویسد: عوامل متحرک هر شهر، خاصه مردم و فعالیت های آنان، همانقدر در ایجاد تصویر هر شهر در ذهن موثرند که عوامل ثابت جسم شهر: و آدمیان نه تنها ناظر مناظر شهراند بلکه خود جزئی از آن هستند (لینچ، مزینی، ۱۳۸۵:۱۱).

اگرچه وضوح یا خوانایی به هیچ روی تنها صفت یک شهر زیبا نیست اما اگر محیط زندگی آدمیان را به مقیاس اندازه، زمان، پیچیدگی شهر، مورد ملاحظه قرار دهیم این عامل اهمیت خاص می یابد. برای درک این نکته، نباید شهر را به خودی خود در نظر بگیریم بلکه آن را به تصور و به دید ساکنان آن بنگریم. به گفته لینچ تصویری نیکو از محیط به شخص نوعی احساس امنیت می دهد وی می تواند رابطه موزون بین خود و جهان خارج به وجود آورد. احساس شیرینی که شخص از خانه و شهر خود دارد نه تنها به سبب آشنا بودن با آن است بلکه به این دلیل که تصویری دقیق از آن در ذهن او موجود است.

به گمان او آشفته گی محیط موجب شگفتی می شود و دلپذیر است اما باید به اندازه های جزئی باشد که وضوح کلی محیط از میان نرود. آشفته گی کامل، بی آنکه کوچکترین اشاره ای برای درک آن موجود باشد هرگز دلپذیر نیست.

وی توضیح می دهد که محیطی که شهرساز به وجود می آورد باید مورد استفاده بسیاری از مردم باشد. نخستین نکته ای را که مورد توجه ما قرار می گیرد ممکن است (تصویری عمومی) بنامیم و غرض از آن تصویر ذهنی شماره بسیاری از ساکنین شهر باشد از سیمای آن نکاتی را که عموم درباره شکل و سیمای قسمتی از جسم شهر بر اساس فرهنگ مشترک خود و زمینه فکریشان به اشتراک در ذهن دارند. به نظر می رسد عواملی از سیما و شکل شهر باشند که بر اساس آن تصویری روشن از شهر در ذهن به وجود آید این عوامل عبارتند از راه، لبه، گره، نشانه، محله. (لینچ، م، مزینی، ۱۳۸۵:۱۲).

لینچ کیفیاتی را که ممکن است ما را در طرح شهر یاری دهد به طریق زیر خلاصه می کند (لینچ، م، مزینی، ۱۳۸۵:۱۹۷)

۱- متمایز بودن یا روشنی زمینه عوامل شهر

۲- سادگی فرم

۳- استمرار

۴- تسلط و غلبه داشتن

۵- روشنی نقاط تقاطع

۶- تنوعی که جهت‌ی خاص را معلوم دارد

۷- عرصه دید

۸- آگاهی بر حرکت

۹- عوامل گروهی زمانی

۱۰- نام‌ها و معانی

لینچ در سخنرانی خود با موضوع (چه چیزی شهر خوب را می‌سازد این ۵ ویژگی اینها هستند: سرزندگی، حس مکان، تناسب، دسترسی و کنترل).

منظور از سرزندگی میزان نیازهای بنیادی و بیولوژیکی بشر است که یک شهر تامین می‌کند. بعد دوم که آن را حس می‌نامد میزان ادراک شهر است و چگونگی سازمان یافتن ادراکات در ذهن مردمی که در آن زندگی می‌کنند و ارتباط بین کالبد شهر و ذهن، طریقی که در آن ساختار شهر با روش مغز ما منطبق می‌شود.

سوم تناسب: طریقی که در آن کالبد شهر با روشی که مردم می‌خواهند به فعالیت پردازند ارتباط برقرار می‌کند. چهارم: شهر خوب، شهر خوب شهری است که دسترسی به خیلی چیزها را برای شما فراهم می‌کند، دسترسی به خدمات، مردم دیگر، اطلاعات و مکان‌های مختلف. منظور ما فقط سیستم حمل و نقل نیست بلکه انواع دیگری از دسترسی را مانند دسترسی‌های اجتماعی، روانی،... در میان سایر انواع دسترسی‌ها شامل می‌شود. (لینچ، ۱۹۸۰: ۶۶).

لینچ در توضیح همکاری خود با سازمان یونسکو که در ۵ کشور متفاوت جهان انجام شد می‌گوید: طی یک پروژه پژوهشی از گروهی از کودکان و نوجوانان پرسیده می‌شود که چه حسی در مورد محیط خود دارند، چگونه از آن استفاده می‌کنند و دوست دارند شاهد چه تغییراتی در آن باشند؟ در این راستا نقاشی‌ها و کروکی‌هایی توسط گروه مخاطب کشیده شد و مورد تحلیل قرار گرفت و در پی این فعالیت‌ها با کودکان مصاحبه‌هایی انجام شد تا به آنچه که واقعا در ذهن دارند پی برده شود (لینچ، ۱۹۸۰: ۸۶).

3-2-2- سازمان یونسکو و لویس چاولا

در سال ۱۹۹۴ روانشناس محیطی، لویس چاولا (*Louis chawla*)، به منظور دستیابی به اهداف برآورده نشده خود به فکر استفاده دوباره از کار پژوهشی لینچ افتاد. اهداف او این بود: توسعه طراحی شهری از طریق پروژه های مشارکتی با کودکان برای آشنا کردن سیاست ملی و محلی با لزوم توجه به نیازهای کودکان در شهرها. بار دیگر در ماه می ۲۰۰۲، با حمایت سازمان یونسکو پروژه رشد یافتن در شهرها، دوباره احیا شده و به مطالعه کیفیات شهری و اولویت های کودکان برای تغییر در بیش از ۱۲ کشور پرداخت.

در مقام داوری روش تحقیق محققین پروژه رشد یافتن در شهرها مورد تحسین قرار می گیرد. این روش تحقیق به وسیله مجموعه ای از راهنماها و راهبردها تقویت می شود. محققان به صورت جداگانه کار می کنند. و این درحالی است که یافته های خود را به طور گسترده به اشتراک می گذارند. در بیشتر پروژه ها نیاز به سرمایه گذاری بسیار اندک بوده و یا نیاز به سرمایه گذاری وجود ندارد.

همانند دیگر مطالعات از این دست کار بیشتر بر اساس مشاهده، نقشه برداری و مصاحبه می شود. بعد از دور ای از مشاهدات غیر رسمی اولیه، محققان به سمت تکنیک های رسمی تر حرکت می کنند که شامل راهبردهای هدفمند از جمله برداشت رفتاری، عکس برداری مستند، و جمع آوری اطلاعات زمینه ای می شود. اما مهم تر از همه تلاش هایی است که باعث می شود کودکان نقطه نظرات خود را بازگو کنند. تکنیک ها شامل این موارد است: پروژه های طراحی مشارکتی یا درخواست از بچه ها برای تولید نقشه واحد همسایگی خود، عکس گرفتن یا هدایت پیاده روی های توصیفی است. مصاحبه های رسمی، کارگاههای گروهی و گروههای کانونی نیز معمولا به کار گرفته می شوند.

عموما پژوهشگران دریافته اند که مکان هایی که کودکان در آن ها احساس حمایت شدن و یا به حاشیه رانده شدن می کنند، دارای ویژگی های مشابهی هستند و اینکه این حس رابطه مستقیم با کیفیت فرهنگی احاطه کننده ی آنها دارد.

یک یافته مهم آن است که وراى سطح قابل قبول بهداشت و رفاه، به نظر نمی رسد افزایش داشته های مادی تاثیری بر میزان رضایتمندی کودکان از محیط داشته باشد. در مناطق مرفه کودکان از بی حوصلگی، فقدان فضای بازی از پیش طراحی نشده ی امن و نادیده گرفته شدن در عرصه زندگی جمعی شکایت داشتند (*Louise chawla/2002:98*).

3-2-3- دیوید دریسکل

دیوید دریسکل در کتاب خود با عنوان "ایجاد شهرهای بهتر با کودکان و نوجوانان" در پاسخ به این سوال که چه چیزی شهر را به محل خوبی برای جوانان تبدیل می کند؟ فهرستی از شاخص های یک مکان خوب بر مبنای ارزیابی جوانان از جوامع محلی خود ارائه می دهد:

در نظر وی وظیفه طراح آن است که اندیشه ای را در روان جمعی مردم بکارد و به نحوی پرورش دهد که محصول نهایی تا حد معقولی بخت آن را بیابد که ه آن مفهوم اصلی مخلوق ذهن او نزدیک شود. و برای اینکه کسی به این نتیجه نرسد که این فرایند سبب می شود که طراح در موقعیتی حاکی از خودکامی قرار گیرد و می تواند عقایدش را بر جامعه تحمیل کند، می گوید که در یک نظام دموکراتیک چنان ضمانت های متعددی وجود دارد و راه های رد عقاید نپذیرفتنی چنان فراوان است که امکان تحمیل آنها بر احساسات جامعه کاملا بعید است (ادموند بیکن، م طاهری، ۱۳۸۶: ۲۳).

به بیان وی نظام های حرکتی همزمان نیرویی است قدرتمند که با سازمان دهی طرح های گروهی از معماران منفرد، آنها را در یک کل واحد منسجم می کند و احساس تعلقی را ایجاد می کند که برای تثبیت آن به عنوان یک نیروی سیاسی اصیل ضروری است. او می افزاید برای درک معنای نظام های حرکتی همزمان یا معابری که شهرنشینان در آن حرکت می کنند یا به این سو و آن سو برده می شوند باید ۳ مفهوم زیر را در نظر گرفت:

۱- رابطه توده و فضا

۲- تداوم تجربه

۳- تداوم های همزمان

بیکن به عنوان روانشناس فضا در کتاب خود می آورد:

اریک اریکسون، روانکاو و متخصص تعلیم و تربیت، در بحث از جوهر بازی می گوید: بازی نیازمند حدودی است قاطع و سپس حرکت آزادانه در این محدوده اگر حدود قاطعی وجود نداشته باشد بازی در کار نخواهد بود. او ایده محیط نهی کننده را در تقابل با محیط تسهیل کننده ارایه کرد و نشان داد که تعادل بین این دو چگونه ممکن است در واکنش فرد در برابر نقاط عطف مختلف در زندگی او تاثیر بگذارد و به فعل درآمدن کامل توان بالقوه انسان را تقویت کند یا مانع از آن شود.

به بیان ساده تر، اگر در محیط کودکی خردسال عناصر نهی کننده بیش از حد باشد مثلا خطرهای فراوان یا شاید اشیا شکستنی که در دسترس او قرار دارند به نحوی که مادر مجبور باشد یکسره وازه "نه" را تکرار کند، ممکن است احساس گناه در کودک شدت یابد و بر اعتماد به نفس و قوه ابتکار او چیره شود و سیر رشد او را تحت تاثیر قرار دهد. به بیان بسیار پیچیده تر، عناصر "محیط نهی کننده" و "محیط تسهیل کننده" در دوران بلوغ و بزرگسالی هم همچنان حاکم بر زندگی فرد خواهد بود. بیکن در نموداری با عنوان چرخه زندگی بحران های روحی و شعاع روابط مهم در هر دوره سنی را مطرح می کند.

بخش اعظم طراحی شهری با ایجاد محدوده ای قاطع سروکار دارد تا حرکت در داخل آن آزادانه صورت گیرد و نیز امتداد دادن این محدوده به بیرون با گسترش روابط مهم نیز از اهم وظایف آن است.

جدول (3-3): چرخه زندگی از دیدگاه بیکن

چرخه زندگی	بحران های روحی	شعاع روابط مهم
کهنسالی	استحکام در برابر نومیدی	خود -
بزرگسالی	زاینده‌گی در برابر رکود	دل‌نگرانی تقسیم کار و کاشانه مشترک
پدر یا مادر شدن در جوانی	صمیمیت در برابر انزوا	عشق شریک در دوستی، روابط زناشویی، رقابت
بلوغ	هویت در برابر گم‌گشتگی نقش	وفاداری همسالان، الگوهای رهبری
سن دبستان	کوشایی در برابر احساس حقارت	توانایی محلّه و مدرسه
سن بازی	ابتکار در برابر احساس گناه	هدف خانواده هسته ای
نوپایی	خود پیروی در برابر شرم و تردید	اراده شخص پدر و مادر
نوزادی	اعتماد بنیادی در برابر عدم اعتماد	شخص مادر امید

ماخذ: بیکن، ۱۳۸۶، ۴۹

وی در جایی دیگر می گوید: آموزش ما به کودکان خردسالان به نحوی است که به طور منظم گرایش آنها را به حرکت سرکوب می کند، چرا که آنان را و ما می داریم ساعت‌های متمادی بی حرکت جایی بنشینند... در آموزش متوسطه و عالی هم منظم ادراک حسی، عاطفی و عضلانی را تحقیر کرده ایم و شکاف میان ذهن و جسم را عمیق تر ساخته ایم. لازم است باز اینها را با هم تلفیق کنیم، نه برای آنکه دانشجوی سالم شود بلکه برای آنکه به توانایی های اساسی لازم برای کارش مجهز گردد (ادموند بیکن، م. طاهری، ۶۶-۴۸: ۱۳۸۶).

3-2-5- جین جیکوب

کتاب معروف جین جیکوبز "مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکا" با ظهورش در سال ۱۹۶۱ دنیای طراحی شهری را به شدت تکان داد.

در کاربرد پیاده روها: امنیت وی به بیان اندیشه اصلی خود راجع به آنچه یک واحد همسایگی را به یک اجتماع تبدیل و آنچه که شهر را قابل سکونت می کند می پردازد.

امنیت به ویژه برای زنان و کودکان از حضور نگاه ها در خیابان منتج می شود نوعی نظارت فعال واحدهای همسایگی در فضای جمعی که تجربه طراحی مدرن در شیوه لوکوربوزیه با اصرار خود در توسعه بلوک های بزرگ و آسمان خراش ها، آن را به مرز نابودی کشانده است.

از نظر جیکوبز خیابان ها و پیاده روها یشان، مهم ترین فضاهای جمعی یک شهر، حیاتی ترین ارگان آن هستند. اولین چیزی که از شهر به ذهن خطور می کند خیابانهایش است. اگر خیابان های یک شهر جالب به نظر برسد آن شهر هم جالب خواهد بود و اگر سرد و بی روح باشد شهر هم سرد و بی روح خواهد بود.

مهم تر از اینکه اگر خیابان های یک شهر امن باشند در نتیجه آن کل شهر هم امن خواهد بود پیاده روها و کسانی که از آن استفاده می کنند، ذینفعان ضمنی امنیت یا آسیب پذیران جنبی از خطرات نیستند بلکه، پیاده روها، کاربری های همجوار آن ها و کاربرانشان به صورت فعال در صحنه نمایش تمدن در مقابل وحشی گری در شهر ها مشارکت دارند.

اولین چیزی که باید بدانیم این است که آرامش عمومی-آرامش عمومی خیابان ها و پیاده شهرها در گام اول توسط پلیس حفظ نمی شود بلکه نخست توسط شبکه پیچیده و عموماً کنترل ها و استانداردهای بین خود مردم تامین و توسط خود مردم اعمال می شود.

به عقیده جیکوب یک خیابان شهری باید ویژگی های زیر را داشته باشد:

۱- باید مرز مشخصی میان جایی که فضای عمومی است و جایی که فضای خصوصی است وجود داشته باشد.
۲- باید چشم های ناظر به سمت خیابان وجود داشته باشد چشم هایی که متعلق به کسانی است که می توانیم آن ها را مالکان طبیعی خیابان ها بدانیم.

۳- پیاده روها باید به طور مداوم کاربران خود را داشته باشد تا هم تعداد نگاههای موثر در شهر افزایش پیدا کند و هم مردمی که در بناهای حاشیه خیابان هستند به دفعات کافی پیاده روها را مشاهده کنند. خیلی از مردم خود را با تماشای فعالیت های جاری در خیابان سرگرم می کنند.

از نظر او روش های ارتقا امنیت در پیاده روها به این شرح است:

۱- مکان های عمومی دلایل قانع کننده ای برای استفاده در اختیار مردم و غریبه ها قرار دهند
۲- این مکان ها مردم را وادار به عبور از مکان هایی کنند که به خودی خود جاذبه ای برای استفاده عموم نداشته نباشد اما از آنها به عنوان مسیری برای مکان های دیگر استفاده می شود باید مراکز مهم و متفاوت زیادی وجود داشته باشد تا مردم دلیلی برای عبور از گذرها داشته باشند.

۳- مغازه داران و صاحبان مشاغل کوچک دیگر خود طرفدار شایان ذکر آرامش و نظم هستند آنها اگر به دفعات کافی حضور داشته باشند، ناظران مهم خیابان و محافظان پیاده روها هستند

۴- فعالیت های ایجاد شده توسط مردمی که سر کار می روند یا برای غذا و نوشیدنی جایی می روند خود می تواند جاذب افراد دیگر باشد.

جین جیکوبز بر این باور است که در اجتماع شهری و در پیوند بین خانه و مدرسه، مهم ترین علائق کودکان به ایمنی خیابان، تنوع کاربری های زمین، شادابی و سرزندگی شهر باز می گردد که کالبد اصلی رفع نگرانی های اساسی تمام جمعیت و از جمله کودکان است (jacobs//1997:60).

آزادی کودکان به منظور کشف و بازدید و ارضای حس کنجکاوی در مورد اعضای شهر، به صورت انفرادی یا جمعی، تا اندازه قابل توجهی به امن بودن خیابان و اماکن عمومی بستگی دارد. خیابان های نامانوس و مورد محاصره قرار گرفته توسط رفت و آمد سواره، از دسترسی کودکان به تنهایی جلوگیری می کنند. (106-jacobs/2000:112).

3-2-6- پل دیوید اف

پل دیویداف شهرسازی ناشناخته نیست و شهرت او بیشتر از این روست که نظریه ای تازه با عنوان *Advocacy planning* ریزی و کالتی مطرح کرد.

او بیان می کند که برنامه ریزی جمع گرا، نیازمند آموزش برنامه ریزان است تا آنان خود را به عنوان مدافعان حرفه ای در امر جنجالی فرم دهی به خط مشی و سیاست اجتماعی درگیر کنند.

وی معتقد است که طراح و برنامه ریز صرفاً یک تکنسین بی طرف نیست. طراحی و برنامه ریزی باید جمع گرا باشد و نماینده علایق گوناگون، به ویژه علایق گروههای اقلیت.

از نظر دیویداف برنامه هایی که اصطلاحاً "با مشارکت شهروندان" نامیده می شود معمولاً به جای آنکه مردم را به مطرح کردن اهداف خود، خط مشی ها و اقدامات آینده تشویق کنند، عکس العملی در مقابل طرح ها و برنامه های سازمانی هستند.

وی اظهار می دارد که هیچ گریزی از این واقعیت نیست که آنچه هسته اصلی برنامه ریزی را تشکیل می دهد سیاست است و این واقعیت که کمیسیون های برنامه ریزی رویکرد سیاسی دارند (مزینی، ۱۵: ۱۱۳۸۹).

3-2-7- برندان گلیسون و نیل سایپ

برندان گلیسون و نیل سایپ در کتاب خود تحت عنوان "خلق شهرهای دوستدار کودک" بیان مباحثی در زمینه کودکان در محیط شهری، برنامه ریزی برای شهر بهتر با کودکان و نوجوانان و باز پرداختن به کودکان در شهرها پرداختند. در این کتاب آمده است که صرفه تر آنست که کودکان را در طراحی دخیل کنیم. کتاب به نقل از "کلایر فریمن" یادآور می شود که طراحان شهری نقش بسیار مهمی در ایجاد شهر های دوستدار کودک دارند. تصمیمات طراحی بر پایه ی باورهای طراح نسبت به علایق مردمی شکل می گیرد، کودکان عموماً در جوامعی که تحت سلطه بزرگسالان قرار دارند سرکوب می شود. نتیجه سناریوهای توسعه شهری معمولاً تکراری است: برخورد دنیای کودکان و بزرگترها، که اکثراً در آن کودکان بازنده اند تا برنده. برای جلوگیری از چنین برخوردهایی ضروری است طراحان دانش خود را نسبت به علایق کودکان ارتقا دهند و این دانسته ها را در روند طراحی انعکاس دهند.

(Brendan Glesson and Neil spite/2006:15).

3-2-8- باری پرسی - اسمیت و نیگل توماس

"باری پرسی-اسمیت" و "نیگل توماس" در کتاب خود تحت عنوان "کتاب مرجع مشارکت کودکان و نوجوانان" مباحثی از این دست مطرح کرده اند. (Barry Percy-Smith & Nigel Thomas/2010:295)

-چالش ها و پیشرفت های پیش روی مشارکت کودکان

-آموزه هایی درباره عملیاتی کردن مشارکت کودکان

-دید گاههای نظری جدید در این مبحث

در این کتاب ۶ گام کاربردی برای افزایش میزان مشارکت کودکان و نوجوانان در آینده ذکر شده است:

۱-حمایت از ایجاد مشارکت ریشه ای و پایه دار

۲-فرتر بردن تعبیر مشارکت از مفهوم "فقط یک گفته" در تصمیم سازی ها

۳-ایجاد ظرفیت برای مشارکت از طریق افراد و جوامع به عنوان شهروندان فعال

۴-مبارزه با تبعیض بزرگسالان و شکل گیری نامطلوب دوران کودکی

9-2-3- آلیسون کلارک

آلیسون کلارک به توصیف روش هایی برای به حداکثر رساندن تعاملات با کودکان برای دریافت دیدگاههای آنها درباره معماری و طراحی جزء فضاهای شهری خود پرداخته است. تاکید او بر استفاده از روش های ترکیبی است که شامل ابزار سستی مشاهده و مصاحبه و نیز استفاده از روش های مشارکتی با کودکان است.

(Alison clark /2010:325)

3-2-10- لویس مامفورد

اگر فضاهای شهری، در کنار خود محیط های مناسبی برای کودکان همچون فضا های باز مناسب، فضاهای سبز و تفریحی، کتابخانه، تالارها، زمین های ورزشی، مراکز پرورش جسمی و فکری، مراکز فرهنگی، تالارهای اجتماعات، مراکز آموزش فعالیت های هنری، مدرسه های باز و بزرگ و ... به همراه نداشته باشد. اینگونه فضاها به طعنه پاتریک گدس، فضاهای خشک سنگدل لقب خواهد گرفت (مامفورد، ۱۹۷۶، ۱۰۶، ۸۳).

3-2-11- اعلامیه جهانی حقوق بشر

ماده ۲۴ اعلامیه جهانی حقوق بشر به حق استراحت و فراغت و تفریح، ماده ۲۵ به سلامت و رفاه خانواده از حیث خوراک و مسکن و مراقبت از کودکان و مادران و حمایت اجتماعی از آنان و ماده ۲۶ به خصوص برخورداری از آموزش و پرورش اشاره می نماید (Universal Declaration of Human Rights/1996-2006).

3-3- چهارچوب نظری تحقیق

برای شناسایی شهر دوستدار کودک نظریات کوین لینچ، سازمان یونسکو و لویس چاولا-ملون و ترانتر، دیوید دریکسل، ادموند بیکن، جین جیکوب، برندان گلیسون و نیل سایپ، چرچمن، باری پرسی - اسمیت و نیگل توماس، آلیسون کلارک، اسماعیل شیعه، لوئیس مامفورد، یونیسف، لنارد، اعلامیه جهانی حقوق

بشر(ماده)۲۶،۲۵،۲۴، داگلاس جو و کارن ملون مورد بررسی قرار گرفت. که با بررسی تمام نظریات فوق در جدول زیر معیارهای اصلی نظریه پردازان در مورد کیفیت فضاهای مطلوب کودکان آورده شده است.

جدول(3-4): معیارهای اصلی نظریه پردازان در مورد کیفیت فضاهای مطلوب کودکان

صاحب نظران	کتاب، مقاله، گزارش	مؤلفه های کیفی مطرح شده در ارتباط با کودکان و فضای شهری
کوین لینچ Kevin Lynch	"A Theory of Good City Form"	توجه به فعالیتهای، اختلاط کاربری ها(به لحاظ تنوع ستفاده و تنوع سنی ابنیه)، نفوذ پذیری و قابلیت دسترسی، اختلاط اجتماعی و انعطاف پذیری، امنیت، هویت، شفافیت، آرامش، سرزندگی
سازمان یونسکو و لوییس چاولا- ملون و ترانتر Unesco, Louise-chawla Malon, Tranter	"growing up in cities", "growing up in an urbaning Australian "world" youth: aliens in a suburban environment"	مشارکت، خوانایی فضای شهری، سرمایه گذاری امنیت، آزادی، فضای سبز، تحرک و پویایی، انسجام اجتماعی، حرکت پیاده، دسترسی آسان، ارتباط با طبیعت، امنیت، روابط اجتماعی، بازی.
دیوید دریکسل Driskell, david	"creating better cities with children and youth"	همبستگی اجتماعی، امنیت، تحرک، هویت اجتماعی، تنوع و مشارکت، انعطاف، پایداری، توجه به نشاط و بازی کودکان، ایجاد فضای سبز.
ادموند بیکن Edmoud beken	" Urban designing"	حس تعلق، ایجاد اعتماد به نفس در کودکان، خلاقیت در کودکان، تقویت تعاملات اجتماعی.
جین جیکوب Jane Jacobs	"The Death and Life of Great American Cities"	توجه به فعالیتهای، اختلاط کاربری ها(به لحاظ تنوع ستفاده و تنوع سنی ابنیه)، نفوذ پذیری و قابلیت دسترسی، اختلاط اجتماعی و انعطاف پذیری، بازی و فعالیت کودکان، سرزندگی، امنیت، آرامش.
برندان گلیسون و نیل سایپ Brendan Glesson and Neil Sipe	"Creating Child Friendly Cities Reinstating Kids in the city"	مشارکت، دسترسی و بهم پیوستگی، آسایش و احساس تعلق، استفاده ها و فعالیتهای، اجتماعی بودن.
چرچمن Churchman	"Disentangling the concept of density"	الگوهای رفتاری، مشارکت پایدار، توجه به ویژگی های فیزیکی و غیر فیزیکی محیط در زمینه کودکان.
باری پرسی - اسمیت و نیگل توماس Barry Percy-Smith & Nigel Thomas	"A Hand book of Children and Young Peoople`s Participation perspective from Theory And Practice"	مشارکت، توجه به ظرفیت محیط کودکان، همه شمول بودن، توجه به مقیاس.
آلیسون کلارک Clarke-Stewart, Alison	Breaking methodological boundaries? Exploring visual, participatory methods with adults and young children.	مشارکت، تعاملات اجتماعی.
اسماعیل شیعه	آماده سازی شهر برای کودکان	محیط سالم، بهداشت فضاهای، هویت و حس تعلق، حمایت، پیشرفت، تربیت، خلاقیت، معاشرت، آرامش و تمرکز، آموزش، بازی، تفریح، کنجکاوی، امنیت، مشارکت، رفاه، مسکن مطمئن.

لوئیس مامفورد <i>Mumford</i>	کتاب "سیر اندیشه ها در شهرسازی از آرمان تا واقعیت" مولف: جهانشاه پاکزاد	فعالیت، بازی، تفریح، زیبایی شناسی.
یونیسف <i>unicef</i>	" <i>building child friendly cities</i> ", <i>Definition of a child friendly city</i> "	مشارکت، بهداشت، آموزش، امنیت، بازی، فضای سبز، انسجام اجتماعی، تنوع خدمات جذاب، مکان های مناسب گدهمایی، هویت منسجم، معابر ایمن، ارتباط با طبیعت، ارتباط با حیوانات، استقلال حرکتی، سازگاری، مکان گفتگو با همسالان، تفریح، حکومت خوب محلی، ظرفیت محلی، بودجه، توجه به علایق کودکان،
لنارد <i>Lennard</i>	<i>The good city for children, in: Making Cities livable</i>	فضاهای عمومی ایمن، معابر ایمن، حرکت پیاده، نظارت پذیری، سازماندهی، وجود المان های جذاب، ارتباط با طبیعت، مشارکت، امنیت، عدالت،
اعلامیه جهانی حقوق بشر (ماده) ۲۴، ۲۵، ۲۶	<i>Universal Declaration of Human Rights</i>	استراحت و فراغت و تفریح، مسکن مناسب، آموزش، محیط پاک، سالم و ایمن، خلاقیت و بازی آزاد
<i>Douglas, Jo</i> داگلاس جو	<i>Behavior modification of children</i>	محیط سالم، حمایت، احساس مسئولیت، فعالیت، محبت، تعریف و تمجید، امنیت.
<i>Malone, k</i> کارن ملون	<i>school grounds as sites for environmental learning: making the most of environment apportunities</i>	محیط سالم، بهداشت، فراغت، خلاقیت، بازی.

ماخذ